

Aristoteles'in *Kategoriler*'i Formlar Teorisini Nasıl Eleştirir?*

How Does Aristotle's *Categories* Criticize the Theory of Forms?

Zeynep Duran¹

*Bu makale, Doç. Dr. Refik Güremen danışmanlığında hazırladığım "Predication in Aristotle's *Categories*: A response to Plato's Theory of Forms" başlıklı yüksek lisans tezini temel alınarak yazılmıştır. (This article is based on my master's thesis, "Predication in Aristotle's *Categories*: A Response to Plato's Theory of Forms," which I wrote under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Refik Güremen.)

¹(Doktora Öğrencisi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Ankara, Türkiye

ORCID: Z.D. 0000-0003-4897-2100

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Zeynep Duran
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Ankara, Türkiye
E-posta/E-mail:
zeynep.duran@metu.edu.tr

Başvuru/Submitted: 09.12.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested:
20.02.2023

Son Revizyon/Last Revision Received:
13.04.2023

Kabul/Accepted: 17.04.2023

Atıf/Citation: Duran, Zeynep. "Aristoteles'in *Kategoriler*'i Formlar Teorisini Nasıl Eleştirir?" *Felsefe Arkivi- Archives of Philosophy*, 58 (2023): 111-133.
<https://doi.org/10.26650/arc.1217018>

öz

Kategoriler'de, iki tür ontolojik yüklemleme ilişkisi ve karşılık gelen iki temel varlık ayrımı karşımıza çıkar. Aristoteles, *bir taşıyıcı içinde olma* ifadesiyle tözleri ilineklenden, *bir taşıyıcı için söylenir olma* ifadesiyle de tümelleri, özleri bakımından aynı olan tikellerinden ayırır. Anılan ayrımlar bize Aristoteles'in varlık görüşündeki iki temel prensibi verirler: Var olan çok anlamlıdır ve her zaman belirli bir şeydir. Bu bakımdan *Kategoriler*, şeylerin hem özerlerini hem de ilineklerini açıklamaya ve böylece ilgili yüklemleme problemlerini çözmeye iddiasına sahiptir. Bu doğrultuda, metnin kendisinde doğrudan bir atıf bulunmasa da literatürde *Kategoriler*'in Platoncu formlara yönelik iki temel eleştiri getirdiği sonucuna varılır: (1) Formlar teorisi var olanları tek anlamlı varsayarak şeylerin ilineksel özelliklerini açıklamakta başarısız olur; (2) formlar teorisi ilişkisiz bir yüklemleme modeli kabul ettiğinden şeylerin özlerini açıklamakta başarısız olur. Bu yazı, *Kategoriler* ve Platoncu formlar arasındaki bu eleştirel ilişkinin *Metafizik*'in A kitabında yer alan bir pasajda (990b22-991a3) açıkça görülebileceği iddiasını taşır. Bilhassa Afrodisyaslı Aleksandros'un şerhi ışığında ele alındığında, pasajda formlar teorisine yöneltilen karşıt argümanların kategoriler kuramını varsaydığı ve argümanlar ile tam da literatürde konu edilen iki eleştirinin yapıldığı görülür. Bunun devamı olarak pasajdan, *Kategoriler*'in kaçındığı fakat formlar teorisinin yüzleşmek zorunda olduğu bazı ontolojik zorlukları çıkarsamak da mümkündür. Bu yazı ile, anılan pasaj bir kanıt olarak sunulmakta ve böylece *Kategoriler*'de formlar teorisinin örtük bir eleştirisi bulunduğu yönündeki literatür okumalarına katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Bunun için önce Aristoteles'in bu metinde ortaya koyduğu yüklemleme kuramı açıklanmakta ve ardından anılan pasaj analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kategoriler*, formlar teorisi, Afrodisyaslı Aleksandros, yüklemleme, taşıyıcı

ABSTRACT

Aristotle's *Categories* posits two kinds of ontological predications and two corresponding distinctions of being. Aristotle distinguishes substances from non-substances by accidental predication (*being in a subject*), particulars from their universals by essential predication (*being said-of a subject*). These distinctions provide two fundamental principles regarding Aristotle's ontology: (1) Being is said in many ways, and (2) being is always being something. In this respect, *Categories* has the claim of explaining both the essences and accidents of things and thereby solving the related problems of predication. Accordingly, although no direct reference can

be found in the text itself, scholarly opinion has concluded *Categories* to offer two fundamental critiques of Platonic Forms: (1) The theory of Forms fails to explain the accidental features of things by assuming one kind of being, and (2) the theory of Forms fails to explain the essential natures of things because of its relational account of predication. This paper argues that the critical relationship between *Categories* and the Platonic Forms can be explicitly read in a passage in Book A of Aristotle's *Metaphysics* (990b22-991a3). When considered in light of Alexander of Aphrodisias' commentary on it in particular, one notices that the counterarguments directed against the theory of Forms in the passage assume the doctrine of categories and make precisely two criticisms as ascribed in the literature. Furthermore, one can infer from the passage some ontological difficulties that the Platonic Forms has to face while *Categories* avoids. This article aims to contribute to the scholarly idea of reading *Categories* against Plato's theory of Forms by providing this passage as textual evidence. To this end, I will first explain Aristotle's theory of predication as introduced in this treatise and then analyze the aforementioned passage.

Keywords: *Categories*, theory of Forms, Alexander of Aphrodisias, predication, substratum

EXTENDED ABSTRACT

Aristotle's *Categories* is widely accepted for positing a predication theory of being. He constructs his theory by assuming two fundamental ideas: being is said in many ways and being is always being something. Accordingly, he distinguishes substances from non-substances, as well as universals (*eidē* [species] and *genē* [genera]) from particulars. Therefore, the way substantial beings *are* differs from the way non-substantial beings *are*; with particulars being the essential instances of their species and genera within the same ontological categories. While non-substances are predicated of substances by accidental predication (*being in a subject*), universals are predicated of particulars by essential predication (*being said-of a subject*).

Although *Categories* does not mention Plato or doctrine of Forms, this elaborated theory has been considered within the scholarly literature to reflect Aristotle's anti-Platonic understanding of reality and to provide better answers to certain ontological problems that the theory of Forms (TF) fails at answering. As such, the charges in *Categories* that are deemed to address TF are as follows: TF cannot explain both the essential and accidental features of things. Moreover, it fails to answer how one thing can have many names, and is closely associated with the notion of bare substratum.

In this paper, I defend that this philosophical exegesis can be explicitly read in a passage in *Metaphysics*¹ in which Aristotle criticizes TF. When read in light of Alexander of Aphrodisias' detailed commentary,² the passage offers an exceptional opportunity to see how the ideas in *Categories* can be applied to a critique of TF, thus lending textual evidence to this scholarly reading within the contemporary literature.

In this passage I refer to, Aristotle conceives the TF and propounds its deficiencies by assuming the predication theory in *Categories*: Although Platonists commit themselves to the existence of

1 Aristotle, *Metaphysics*, 990b22-991a3.

2 Alexander of Aphrodisias, *On Aristotle's Metaphysics 1*, 88,5-95,2.

Forms of both substantial and non-substantial things, their very ideas and principles, together with the necessity of logic, preclude the existence of Forms of non-substances. If TF is true, then, there should only be essential participation (predication). Because Forms are substances, there should be substantial things only. Therefore, TF provides no account regarding the being of non-substances and thus contradicts itself. As a result, one can conclude that, unlike *Categories* and its elaborate explanation on this issue, TF is unable to explain how accidental beings *are* and, thereby, is bound to turn things into a bundle of substances (the question of how can one thing have many names).

Subsequently, the passage in *Metaphysics* aims to show how TF also fails to account for the essence of things. Although TF limits itself to the existence of the Forms of substances only, it also fails to provide a persuasive relation between the two separate realms where Forms and particulars dwell. If things participate in Forms in an essential way, then the well-known third-man problem occurs. Hence, if TF is true, things cannot possess essences. In other words, unlike the essential particulars (primary substances) of *Categories*, the participants in TF are merely contingent things. This conclusion supports the idea that TF is associated with the problematic notion of the bare substratum (the substratum theory of concrete particulars). Said another way and in light of this argument, TF is unable to provide an adequate justification for refusing the substratum theory that states concrete particulars to be the sum of a bare substratum and their extrinsic properties.

The passage this study addresses suggests Aristotle's conception of concrete particulars to have determined his critique of TF. His terminology and how he deals with the problems further support this impression. Alexander of Aphrodisias' detailed arguments patently clarify that the two charges against TF in *Metaphysics* stem from the account in *Categories*. By analyzing this passage, I aim to contribute to the contemporary readings concerning the critical relationship between Plato's TF and Aristotle's *Categories*.

Giriş¹

Kategoriler, Aristoteles'in mantık üzerine yazdığı diğer metinleriyle birlikte *Organon* başlığı altında gruplandırılır. Önermeleri oluşturan terimlerin incelendiği bu metin hem Aristoteles mantığının hem de külliyyatının başlangıç kitabı olarak düşünülür. Diğer taraftan, Aristoteles'in, dildeki sözcüklerin var olanları² temsil ettiği görüşü ile uygun biçimde,³ *Kategoriler*'de, dile ait kullanımlara başvurarak bir ontoloji geliştirdiği de kabul edilir.⁴ Buna göre, özne-yüklem formundaki anlamlı cümleler, yalnızca sözel ifadeler olmayıp, özne ve yüklem karşılıklı geldiği var olanlar arasındaki ilişkiye işaret eder. Böylece, bu ontolojik ilişkileri inceleyen *Kategoriler*'de Aristoteles, varlığa ilişkin bir yüklemleme kuramı ortaya koyar.

Bu kabul doğrultusunda, bazı çağdaş yazarlar, *Kategoriler*'i Platoncu formlar teorisine⁵ (bundan

- 1 Yazı boyunca Aristoteles referanslarını metinlerin Bekker numaraları ile, Platon referanslarını Stephanus numaraları ile, Afrodisyalı Aleksandros referanslarını satır numaraları ile yaptım. *Kategoriler*'den yaptığım alıntılar, "Aristotle, *Categories and De Interpretatione*, trans. with notes and glossary by John L. Ackrill (Oxford: Clarendon Press, 1963)" tercümesini esas alarak; *Metafizik*'ten yaptığım alıntılar, "Aristotle, *Metaphysics*, trans. with introduction and notes by C. D. C. Reeve (Indianapolis: Hackett Publishing, 2016)" çevirisini takip ederek ve hem Antik Yunanca metinlerle hem de Türkçe çevirileriyle karşılaştırarak kendi ifadelerimle aktardım. Platon'dan yaptığım alıntılar için "Plato, *Complete Works*, ed. J. M. Cooper, assoc. ed. D. S. Hutchinson (Indianapolis/Cambridge: Hackett Publishing, 1997)" künyeli toplu basıma; Aleksandros'un *Metafizik* şerhi için "Alexander of Aphrodisias, *On Aristotle's Metaphysics I*, trans. with notes by W.E. Dooley, S. J. (Ithaca, New York: Cornell University Press, 1989)" künyeli tercümeyle başvururdum ve yine alıntılarını kendi ifadelerimle aktardım.
- 2 Yazı boyunca bir terim olarak "var olan" ifadesini *to on*, "töz" terimini *ousia* karşılığı olarak; "varlık" ifadesini ise teknik bir anlam yüklemeyen genel kabul gördüğü şekliyle kullandım. Anılan terimler, farklı kullanımları ve felsefi karşılıklar için bkz. Francis E. Peters, *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü*, çev. ve haz. Hakkı Hünler (İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2004).
- 3 Kastedilen, var olanların özel isimleri değil ortak isimlerdir (insan, beyaz vs...). Buna göre, Aristoteles, dil, zihin ve var olanlar arasında tam bir örtüşme olduğunu kabul eder: "Seste olanlar ruhtaki duygulanımların, yazılanlar da seste olanların simgeleri... Bununla birlikte, aynı imler için ruhtaki duygulanımlar herkeşçe aynı, tasarımları aynı olanların nesnelere de aynı olacaktır." Bkz. Aristoteles, *Yorum Üzerine*, çev. Saffet Babür (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2018), 16a3-8.
- 4 John L. Ackrill, *Aristotle: Categories and De Interpretatione* (Oxford: Clarendon Press, 1963), 71; B. Gareth Matthews, "Aristotelian Categories", *A Companion to Aristotle*, ed. G. Anagnostopoulos (Oxford: Wiley-Blackwell, 2009), 144.
- 5 Elbette Platon bize aksiyomatik-bilimsel bir teoriden söz etmez. Dahası, diyalog formunda yazılmış ve her zaman açık ya da tutarlı olmayan metinlerden sistematik bir öğreti çekip çıkarma çabası yüzyıllar boyu doğal güçlüklerle karşılaşmıştır. Öte yandan, yazıda konu edilen *Metafizik* A9'da Aristoteles'in itiraz ettiği formlar, Platon'un sıklıkla orta dönem diyaloglarından bildiğimiz temel özelliklere sahiptir: şeylerin özelliklerinin sebebi olma (*Phaedo* 100c-101c; *Symposium* 211b), yüklemelerin taşıyıcısı olma (*Cratylus* 439d; *Phaedo* 74a-75a; *Symposium* 210e-211c, *Republic* 529c-d), çokluk üzerinde tek olma (*Republic* 596a), şeylerden ontolojik olarak ayrı olma (*Phaedo* 75c-d, 100b; *Republic* 476b-d), emsalsiz olma (*Republic* 597b-c) gibi. Dolayısıyla, Platoncu formlara Aristoteles'in ilgili metinlerinden bakmayı deneyen bu yazı ile Platon'a felsefi bir öğreti isnat etmiyorum; fakat kullanım kolaylığı sağlaması bakımından, referans kaynaklarımdaki uzlaşmayı takip ederek "formlar teorisini (FT)" ifadesini kullanıyorum ve bu ifadede söz konusu yaygın okumayı kastediyorum. Bu okumanın Platon'un görüşlerini yansıtır yansıtmadığı, bu özelliklere sahip bir felsefi öğretinin sınırlarının ve zaman içindeki değişimlerinin ne olduğu gibi soruları ve ilgili tartışmaları yazının kapsamı dışında bırakıyorum. Diğer taraftan, Aristoteles *Metafizik*, A6 ve 9'da bu felsefi öğretiyi, "Platon" a (987a29; 987b12; 988a7-8) veya "formları ortaya atanlar" a (990a34-990b1) atfeder. Aleksandros ise *Metafizik* A şerhi boyunca bu öğretinin savunucusu olarak "Platon" dan söz eder ya da – çoğunlukla – cümlelerini özel bir ifade kullanmadan üçüncü tekil ya da çoğul şahısta kurar (70,6'da istisnai olarak "Platon'un etrafındakiler" ifadesini kullanır). Metinlerin İngilizce ve Türkçe çevirilerinde ise üçüncü çoğul şahıs kullanımları "Platoncular" olarak ifade edilebilmektedir. Ben de yazı boyunca bu uzlaşya bağlı kalarak, herhangi bir felsefi ya da tarihsel ayrım

sonra “FT”) karşı okumuşlardır. Gerçekliği kavrayışlarındaki açık farklılıklara ve *Kategoriler*’deki yüklemleme kuramının bazı ontolojik problemlere FT’den daha elverişli çözümler sunduğu fikrine dayanan bu felsefi okuma, Aristoteles’in *Kategoriler* ile FT’ye eleştirel bir yanıt verdiği fikrini doğurur. Ancak *Kategoriler*’de Aristoteles ne Platon’a ve FT’ye ne de onları ima edecek herhangi bir felsefi probleme ya da düşünceye yer verir.

Öte yandan Aristoteles FT’yi, *Metafizik*’te açıkça eleştirmiştir. *Metafizik*’in A kitabında yer alan 990b22-991a3 pasajında, Platoncu FT’nin varlığa ilişkin iddialarının çeşitli tutarsızlıklara yol açtığı savunulur. Her ne kadar, Aristoteles’in *Metafizik*’te, *Kategoriler*’den farklı bir ontoloji benimsediği kabul edilse de bilhassa Afrodisyaslı Aleksandros’un şerhi ışığında okunduğunda buradaki argümanlar, bize kategoriler kuramını anımsatır. Kullanılan terminoloji ve problemlerin ele alınış biçimiyle birlikte, argümanların *Kategoriler*’de ortaya konmuş olan yüklemleme kuramını varsaydıkları görülmektedir.

Bu yazıda, *Kategoriler*’de bulunduğu varsayılan örtük FT eleştirisinin açık olarak anılan pasajda hayata geçirildiğini iddia etmekte ve böylece söz konusu fikre metinsel bir kanıt sunmayı amaçlamaktayım. Bunun için, ilk olarak, Aristoteles’in *Kategoriler*’de ortaya koyduğu yüklemleme kuramını iki temel fikir çerçevesinde okuyacağım: “var olan çok anlamlıdır” ve “var olan her zaman belirli bir şeydir.” Her iki fikrin karşılık geldiği yüklemleme ilişkisini ve sonuçlarını, ilgili problemlere verdiği cevaplarla birlikte anlatacağım. Daha sonra, kuramın bu iki fikir bakımından FT’den ayrıldığına ilişkin literatürdeki iddialara değineceğim. Ardından, bu iddiaları desteklemek üzere, Aleksandros’un şerhini esas alarak *Metafizik*’in 990b22-991a3 pasajını analiz edeceğim. Böylece, Aristoteles ve Aleksandros’un buradaki argümanlarda kategoriler kuramını varsaydıklarını ve FT’ye isnat ettikleri problemlerin tam da *Kategoriler*’in çözüm ürettiği problemler olduğunu göstermeye çalışacağım.⁶

gözetmeksizin, “Platon” ve “Platoncular”ı, formlar teorisini savunan(lar) anlamında birbirinin yerine kullanıyorum.

6 Belirtmek gerekir ki *Kategoriler*, günümüze ulaşan ve Aristoteles’e atfedilen külliyat içerisinde sahilliği en çok sorgulanan eserdir. Geç antik dönemden itibaren başlayan bu tartışmaların başlıca sebepleri şunlardır: Metnin bölümleri arasındaki bağlantısızlık, bölümlerin eksiksiz bir iç bütünlüğünün olmayışı, başlık-içerik uyumsuzluğu ve bunların bir sonucu olarak metnin konusunun, amacının ve ortaya koyduğu felsefi öğretinin net olmayışı. Bu konuları kapsamlı olarak tartışan Frede, *Kategoriler*’in dili, içeriği, yapısı bakımından Aristoteles’e ait olabileceği; ilaveten *Topikler* ile olan yakın ilişkisi nedeniyle, aksi yönde kanıtlar olmadığı sürece, her iki metni aynı yazara atfetmemenin mümkün olmayacağı sonucuna varır. Bkz. Michael Frede, “The Title, Unity, and Authenticity of the Aristotelian *Categories*”, *Essays in Ancient Philosophy* (Oxford: Oxford University Press, 1987), 11-25. Bu yazının ana iddiası dolayısıyla akla gelen ve *Kategoriler*’in sahilliği konusunda da antik dönemden itibaren endişeleri artıran en büyük güçlük ise *Kategoriler*’de ortaya konduğu düşünülen töz kuramı ile *Metafizik*’te karşımıza çıkan töz kuramı arasındaki uyumsuzluktur. *Kategoriler*, birincil tözler olan tikelleri varlığın yapıtaşı olarak kabul ederken, Aristoteles *Metafizik*’te *hylomorphism* anlayışını savunarak şeyleri madde (*hylē*) ve form (*eidos* ve *morphē*) olarak analiz eder ve birincil töz statüsüne formları yerleştirir. Ancak bazı yazarlar bir kuramdan ötekine tarihsel ya da felsefi olarak geçmenin imkânsız olduğu kanıtlanmadıkça bu farklılığın *Kategoriler*’in – ya da *Metafizik*’in – Aristoteles’e ait olmadığını iddia etmeye yetmeyeceğini düşünmüş ve bu geçişi farklı şekillerde yorumlamışlardır. Bu görüşlerin bir derlemesi için bkz. Paul Studtman, “Aristotle’s Early and Late Ontologies”, *Philosophy Compass* 6/7 (2011), 473-475. Bu yazı ise, Frede’yi takip ederek *Kategoriler*’i Aristoteles’in erken dönem eseri olarak kabul eder. Bununla birlikte, *Kategoriler* ve *Metafizik* ontolojileri arasındaki uyumsuzluk şu bakımlardan yazının iddiasını zayıflatmaz: Öncelikle, yazının iddiasını desteklemek için başvuru pasaj (990b22-991a3) *Metafizik*’in giriş kitabı olarak kabul edilen A kitabında bulunur. Burada Aristoteles, henüz ilgili ontolojik ayrımlarını açıklamaz ve töz kuramını ortaya koymaz,

1. *Kategoriler*'de Yükleme

1.1. Var Olan Çok Anlamlıdır: İki Tür Var Olan ve Yükleme

Kategoriler'de, bu terimlerle dile getirilmemiş olsa da varlığa ilişkin özsel ve ilineksel olmak üzere iki tür yükleme ilişkisi tanımlandığı kabul edilir.⁷ Aristoteles'in kullandığı iki özel ifade, sırasıyla bu iki farklı ontolojik ilişkiye karşılık gelmektedir: *bir taşıyıcı için söylenir olma (legesthai kath' hypokeimenou)* ve *bir taşıyıcı içinde olma (en hypokeimenoi einai)*. Aşağıdaki iki önermeyi kıyaslayarak aradaki farkı görmek mümkündür:

- (1) Sokrates insandır.
- (2) Sokrates beyazdır.

Her bir cümlede, koşul olan *-dır* ile, ontolojik özneye (Sokrates) bir isim (bir tümelin ismi) yükler, böylece Sokrates'in hem insan hem de beyaz *olduğunu* iddia ederiz. Diğer bir ifadeyle, *insan* ve *beyazın* varlığını Sokrates'te onaylarız. Ancak bu isimlerden sadece biri, "Sokrates nedir?" sorusunun cevabıdır. Aristoteles bu farkı, taşıyıcıya ismi yüklenen şeyin tanımının (*logos*) da

fakat bilgeliği ilk ilkelerin ve sebeplerin bilgisi olarak tanımlayarak bu konuda kendinden önceki filozofların neler düşündüğünü tartışır. Kitabın 6. ve 9. bölümleri, şeylerin sebepleri olarak formları ortaya atan Platon'a ayrılır ve çok kapalı bir üslupla da olsa, Platoncu formların varlığına ve bu kabulün sonuçlarına karşı argümanlar sunar. Literatürdeki genel kabul doğrultusunda, *Metafizik*'in farklı zamanlarda birbirlerinden ayrı yazılan tek tek kitapların ya da ders notlarının bir derlemesi olduğu dikkate alındığında – Bkz. David W. Ross, *Aristotle's Metaphysics, Vol. I* (Oxford: Clarendon Press, 1924), xiii; Werner Jaeger, *Aristotle: Fundamentals of the History of His Development*, tr. Richard Robinson (Oxford: Clarendon Press, 1948), 168-170, 197; Joseph Owens, *The Doctrine of Being in the Aristotelian 'Metaphysics': A Study in the Greek Background of Mediaeval Thought* (Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1978), 105; John, L. Ackrill, *Aristotle the Philosopher* (Oxford: Oxford University Press, 1981), 116; Jonathan Barnes, "Metaphysics", *The Cambridge Companion to Aristotle*, ed. J. Barnes (Cambridge: Cambridge University Press, 1995), 67; Georgios Anagnostopoulos, "Aristotle's Works and the Development of His Thought", *A Companion to Aristotle*, ed. G. Anagnostopoulos (Oxford: Wiley-Blackwell, 2009), 17-19 – A kitabının, çok daha kapsamlı bir araştırma yürütülerek tözün tartışıldığı kitaplarla (ZHΘ) aynı zamanda ve aynı saikle yazılmamış olması ihtimal dışı değildir (Hatta Jaeger, 9. bölümde Aristoteles'in "biz" diliyle konuşarak kendisini de Platon'un takipçileri arasında ima etmesini kitabın erken dönemde yazıldığını işaretleri olarak okur. Bkz. Jaeger, *Aristotle: Fundamentals of the History of His Development*, 171). Eğer öyleyse, bu yazıya konu edilen pasajda, Aristoteles'in erken dönemine ait kategoriler kuramını varsayamayacağına yönelik güçlü bir delilimiz bulunmayacaktır. Öte yandan literatürde, 9. bölümün aslen A kitabına ait olmadığı, Aristoteles'in kendisi tarafından önceki yazılarından derlendiği ve ölümünden sonra editörler tarafından A kitabına yerleştirildiği de iddia edilmektedir. Bkz. Owens, *The Doctrine of Being in the Aristotelian 'Metaphysics': A Study in the Greek Background of Mediaeval Thought*, 95. Bu bölüm içinde, Aristoteles'in günümüze ulaşmayan fakat Aleksandro'sun detaylı şerhi (79,1-85,13) aracılığıyla hakkında bilgi sahibi olduğumuz *Peri Ideon* eserindeki beş adet Form karşıtı argümandan (990b11-16) hızlıca söz etmesi de bu görüşü desteklemektedir. Fine'a göre, Aristoteles'in Platoncu formları tartıştığı *Peri Ideon*'daki terminolojisi ve problemleri ele alış biçimi *Organon*'daki anlatımı ile uyumludur. Bu nedenle de erken dönem eseri olduğu düşünülmektedir. Bkz. Gail Fine, *On Ideas: Aristotle's Criticism of Plato's Theory of Forms* (Oxford: Clarendon Press, 2004), 42. Kısaca, A9'da bulunan ilgili pasajın *Metafizik* ontolojisi ile doğrudan bir bağının olmadığını iddia etmek irrasyonel olmayacağı gibi buradaki *Kategoriler* göndermelerini (özellikle Aleksandro'sun detaylı şerhinin de katkısıyla) dikkate almak, söz edilen gerekçeler ışığında, makul gözükmektedir. Yazının anonim hakemlerine, bu konuya dikkat çektikleri için teşekkür ediyorum.

7 James Duerlinger, "Predication and Inherence in Aristotle's 'Categories'", *Phronesis* 15-2 (1970); J. Michael Loux, *Primary Ousia: An Essay on Aristotle's Metaphysics Z and H* (Ithaca and London: Cornell University Press, 2008 [1991]), 21.

yüklenmesi ile açıklar. Sokrates *insan* ismiyle çağrılır, ancak aynı zamanda *insanın* tanımını da taşır. Bunun anlamı şudur: *insan olmak* ne ise, bu, Sokrates için de geçerlidir. Başka bir deyişle, *insan (anthrōpos) tek bir insan (ho tis anthrōpos) için söylenir.*⁸

Aristoteles'e göre, tanım öze ilişkindir. Bir şeyin tanımı onun mahiyetini açığa vurur.⁹ O halde, Sokrates'in insan yüklemine tanımını taşıyor olması, o yüklem Sokrates'in özüne ait olduğunu gösterir. Öyleyse, *bir taşıyıcı için söylenir olma (insanın Sokrates için söylenmesi)* özsel bir yüklemlemedir.

İkinci cümle, *Kategoriler*'in terminolojisine göre, “beyaz Sokrates'in içindedir” ifadesiyle anlatılır. Buradaki beyaz yüklemi, açıktır ki, Sokrates ile onun özüne dair bir ilişki kurmaz. Diğer bir ifadeyle, beyaz, Sokrates *olmanın* bir unsuru olmayıp Sokrates'in *sahip olduğu* bir özelliği ifade eder. Çünkü artık burada yüklem tanım değil, yalnızca adı taşıyıcıya yüklenir.¹⁰ Böylece Sokrates *beyaz* adını taşır, fakat, *beyaz olmak* Sokrates *olmak* ile aynı değildir (Sokrates bir insandır, oysa beyaz bir renktir ya da renk, *beyaz için söylenir*). Dolayısıyla, burada *beyaz* Sokrates'e yalnızca ilineksel olarak yüklenmiştir.

Kategoriler'in bu iki tür yüklemleme ilişkisi bize dörtlü bir sınıflama verir:¹¹ Birincil ve ikincil tözler (*ousia*) ile tikel (*particular*) ve tümel (*universal*)¹² töz-olmayanlar (ilinekler). Genel olarak, *bir taşıyıcı içinde olmanın* tözleri ilineklere; *bir taşıyıcı için söylenir olmanın* ise tikelleri tüzemlerden (tür ve cins) ayırdığı yaygın olarak kabul görülür.¹³

8 Aristotle, *Categories*, 2a19-24.

9 Duerlinger, “Predication and Inherence in Aristotle's ‘Categories’”, 193.

10 Aristotle, *Categories*, 2a27-34.

11 Aristotle, *Categories*, 1a20-1b9. Metinde yalnızca “birincil ve ikincil tözler” (*prōtodeutera ousia*) terimleri açıkça kullanılmakta, ancak töz dışı kategoriler için özel bir ortak isim önerilmemektedir. 4. bölümde (1b25-2a4) yapılan onlu sınıflama ise, tüzü toplam dokuz ayrı töz-olmayanlardan ayırmaktadır: nicelik, nitelik, görelilik, yer, zaman, duruş, sahiplik, etkenlik, edilgenlik.

12 Aristoteles *Kategoriler*'de “tümel” (*katholou*) terimini de açıkça kullanmaz ancak ifadelerinden ve örneklerinden bu sonuca varılır. Zira Aristoteles'e göre tümel, doğası gereği pek çok şeye yüklenir (*Yorum Üzerine*, 17a38). İlaveten, *Kategoriler*'de tikel (*kath' hekaston*) terimine yalnızca bir kez yer verilir (2b3).

13 Bu geleneksel ve yaygın görüş *Kategoriler*'in Ackrill tercümesi ve yorumuna dayanır. Bkz. Ackrill, *Aristotle: Categories and De Interpretatione*.

Tablo 1. Kategoriler'e göre var olanların dörtlü sınıflaması: ¹⁴		
	Bir taşıyıcı için söylenmez	Bir taşıyıcı için söylenir
Bir taşıyıcı içinde değil	Birincil tözler - Belirli bir insan - Belirli bir at	İkincil tözler - İnsan - At
Bir taşıyıcı içinde	Tikel ilinekler - Belirli bir gramer bilgisi - Belirli bir beyaz renk	Tümel ilinekler - Gramer bilgisi - Beyaz renk

Tablodan görüldüğü gibi, hiçbir taşıyıcıya yüklenmeyenler birincil tözlerdir. Fakat diğer her şey ya onlar için *söylenir* ya da onların *içindedir*.¹⁵ Ancak bu iki farklı yüklemleme ilişkisinin kendine özgü çalışma prensibine dikkat etmek gerekir. *İnsan* yüklemi Sokrates'e (birincil töze) *kendisini* (özünü) taşırken, *beyaz* yüklemi ona tekil (*individual*) bir beyaz taşır. Her ne kadar Aristoteles bu noktayı açıkça belirtmese de ortaya koyduğu sınıflama, tikel ilineklerin, kendi tümelleri (tür ve cinsleri) ile birincil tözler arasında bir tür aracılık rolü oynadığına işaret eder.¹⁶ Beyaz renk, ancak özsel yüklenmiş olduğu tekil bir beyaz vasıtasıyla Sokrates'e yüklenmiş olur. Böylece, beyaz tümeli hem tikel bir beyaz için *söylenir*, hem de Sokrates'in *içindedir*.¹⁷ Kısaca, birincil tözler, farklı tür tümelleri kendine özgü yüklemleme mekanizmaları doğrultusunda taşırırlar.¹⁸

O halde, açıktır ki, insan ve beyazın (birincil tözde) var oluşları aynı değildir. Beyaz tümeli hiçbir zaman birincil bir töze özü bakımından ait olmaz. Bir başka deyişle, ilinekler daima birincil bir tözü ne ise o yapan şeyin dışında kalırlar. Demek ki birincil bir töz, sahip olduğu mevcut ilinekler olmadan da ne ise o olmaya devam edebilir.¹⁹ Fakat tersi ilinekler için geçerli değildir.

14 Tablo biçiminin kaynağı için bkz. Matthews, "Aristotelian Categories", 145.

15 Aristotle, *Categories*, 2a34-35. Aristoteles bu ifadesini şu örnekle açıklar: "Örneğin, hayvan insana yüklenir, o halde, tek bir insana da yüklenir; eğer tek tek insanların hiçbirine yüklenmemiş olsaydı, hiçbir suretle insana da yüklenmeyecekti. Yine, renk beden içindedir, o halde, tek bir beden de içindedir, eğer tek teklerin hiçbirinin içinde olmasaydı, hiçbir suretle beden de içinde olmazdı" (2a36-2b3). Her şeyin birincil töz tarafından taşınması (tümeller arasındaki ilişkilerin de ancak birincil töze yüklenerek mümkün olması) fakat birincil tözün daha temel hiçbir şeye yüklenmemesi, birincil tözlerin nihai taşıyıcılar olduğuna işaret eder. Bkz. Loux, *Primary Ousia: An Essay on Aristotle's Metaphysics Z and H*, 23-24; Riin Sirkel, "The Problem of *Katholou* (Universals) in Aristotle" (PhD diss., The University of Western Ontario, 2010), 62-Electronic Thesis and Dissertation Repository, 33, erişim 5 Aralık 2022, <https://ir.lib.uwo.ca/etd/62>.

16 Literatürde tikel ilineklerin bu rolü farklı yorumlanmıştır: Duerlinger ve Allen'e göre, *bir taşıyıcı içinde olma* ilişkisi tikel ve tümel ilinekler için farklı anlamlara gelmektedir. Bkz. Duerlinger "Predication and Inherence in Aristotle's 'Categories'", 183-188; E. Reginald Allen, "Individual Properties in Aristotle's Categories", *Phronesis* 14-1 (1969), 35. Moravcsik ve Grafton-Cardwell ise, ilineklerin bir töz içinde bulunmasının doğrudan ya da dolaylı olabileceğini düşünür. Buna göre, tikel bir beyaz doğrudan, tümel beyaz ise dolaylı olarak birincil bir tözde bulunabilir. Bkz. J. M. E. Moravcsik, "Aristotle on Predication", *The Philosophical Review* 76-1 (1967), 87; Patrick Grafton-Cardwell, "Understanding Mediated Predication in Aristotle's Categories", *Ancient Philosophy* 41-2 (2021).

17 Aristotle, *Categories*, 1a29-1b3.

18 R. J. Jones, "Are the Qualities of Particular Things Universal or Particular?", *The Philosophical Review* 58-2 (1949), 162-163; Duerlinger, "Predication and Inherence in Aristotle's 'Categories'", 181-182.

19 Burada kastedilen tözün tamamen ilinekten arınmış olması değildir. Örneğin, bir insanın renginin ya da uzunluğunun olmaması mümkün görünmez. Fakat bir insanın beyaz yerine siyah olması yahut olduğundan farklı bir boyda olması onun insan olmak-lığını değiştirmez. Bkz. Sirkel, "The Problem of *Katholou* (Universals) in

Beyaz renk, bir insan (veya türü ve cinsi tarafından belirlenmiş başka bir birincil töz) tarafından taşınmazsa var olamaz. Öyleyse *Kategoriler*'de tözlerin töz olmayanlara göre ontolojik öncelikli sahip oldukları söylenebilir.²⁰ O halde, bu iki varlık türü farklı statüdedir. Bir bakıma, töz kendi başına bir şey iken, ilinekler o şeyin olumsal olarak içinde bulunduğu bir durumu veya hali bize anlatırlar.²¹

Bununla birlikte Aristoteles, *Kategoriler*'de, varlık meselesini açıkça tartışmaz. Ancak *Metafizik*'te, var olmanın (*to einai*) anlamının her bir kategori için farklı olduğunu söyler.²² Yine, *-dir* (*to estin*)²³ koşacının bütün kategorilere ait olduğunu, ancak bu aidiyetin birine (töze) birincil anlamda, diğerlerine (ilineklere) ise ikincil anlamda olduğunu vurgular.²⁴ Aynı fikri, var olanın (*to on*) cins olduğunu reddettiği argümanında da görürüz.²⁵ Var olan bir cins değilse, o halde, tek bir doğası ya da karakteristiği yoktur ve bu yüzden eşadlıdır (*homonymous*). Kategoriler kuramı da var olmanın farklı anlamlarına işaret ettiğinden, bu ilkeyi netleştirmeye hizmet eder.²⁶ Dolayısıyla *Kategoriler*'de Aristoteles ontolojisinin en temel fikirlerinden biri olan, var olanın çok anlamlı olduğu (*to on pollakhos legetai*) fikrinin işlendiği sonucuna ulaşabiliriz.

Kategoriler'deki yüklemleme kuramının varsaydığı ilk fikri belirledikten sonra, bu fikirle Aristoteles'in çözüm sunduğu düşünülen bir probleme değineceğim. Problem, Aristoteles'in de benimsediği, dildeki kelimelerin zihin dışında yer alan gerçek şeylere tekabül ettiği kabulünden kaynaklanmaktadır. Buna göre, sözcükler esasen işaret ettikleri şeylerin (tümellerin) isimleridir. Bu ontolojik bağlantı sayesinde aynı sözcükler hep aynı nesnelere işaret etmiş olur ve böylece bir dil içinde tutarlı kalarak birbirimizi anlayabiliriz.

Ancak aynı varsayım bir zorluğa da yol açar: Her isim bir var olanı ifade ediyorsa, o halde, "A, B'dir" biçimindeki bir önerme, A ve B'nin karşılık geldiği kendi başına iki şey arasında bir yüklemleme ilişkisi kurar. Diğer bir deyişle, B nesnesi A nesnesine yüklenmiş, B'nin varlığı kendinde değil A'da onaylanmış olur. Bu kabul edilemez sonuçtan kaçınmanın bir yolu önermenin özdeş olduğunu varsaymaktır: A ve B isimleri aynı şeye işaret etmelidir.²⁷ Böylece bir şey yalnızca ne ise odur. İnsan insandır ya da iyi iyidir. Fakat "insan iyidir" diyemeyiz. Ontolojik

Aristotle", 48.

20 a.g.e., 48-49.

21 W. David Hamlyn, "Aristotle on Predication", *Phronesis* 6-2 (1961), 116.

22 Aristotle, *Metaphysics*, 1017a22-30.

23 Antik Yunan'da *estin*, *einai* (var olmak) fiilinin üçüncü tekil şahıs, haber kipi ve geniş/şimdiki zamanda çekilmiş halidir. Türkçede, özne-yüklem cümlelerini birbirine bağlayan *-dir/dir* koşacına karşılık gelir. Ontolojik olarak ise, bir yüklem özne tarafından taşınmasını, başka bir deyişle, o taşıyıcıda *var olmasını* anlatır. Dolayısıyla burada ifade edilen, tözlerin ve ilineklerin aynı şekilde taşınmadığı veyahut var olmadıdır.

24 Aristotle, *Metaphysics*, 1030a21-22.

25 Aristotle, *Metaphysics*, 998b21-26.

26 Ackrill, *Aristotle: Categories and De Interpretatione*, 81; Loux, *Primary Ousia: An Essay on Aristotle's Metaphysics Z and H*, 27-28. İlaveten, *Kategoriler*'deki var olanın çok anlamlılığı yalnızca töz ve töz-olmayanlara ilişkin gözükmez. Aynı düşünce doğrultusunda, ilinek *olmak* dokuz ayrı töz-olmayan kategori için de eşadlı olacaktır. Bkz. Michael Frede, "Categories in Aristotle", *Essays in Ancient Philosophy* (Oxford: Oxford University Press, 1987), 48.

27 Bu sonuç, elbette, her bir yüklem (tümelin) yalnızca bir tek isim taşıdığı kabulüne dayanır.

özne yalnızca kendi özüne ait tek bir yüklemi taşıyabilir. Peki, o zaman nasıl oluyor da gerçekte, aynı şey birden fazla isimle çağrılabilir? Bir A öznesinin kendisi dışında yüklem taşıması nasıl mümkün olabilir?²⁸

İşte, Aristoteles'in tözlerin var oluşunu töz-olmayanlardan ayırması ve her ikisini de kendine özgü yükleme ilişkisi ile açıklaması bu probleme makul bir çözüm sunar. *Kategoriler*'de yükleme ilişkisi yine, sözcüklerin işaret ettiği, iki ayrı var olan arasında gerçekleşiyor olsa da yukarıda gördüğümüz gibi, her var olan artık aynı ontolojik statüde kabul edilmez. Bu sayede herhangi bir zorluğa yol açmaksızın bir töz-olmayı töze yükleyebiliriz. "İnsan iyidir" önermesinde artık iki bağımsız ve eşit statüde var olandan bahsedilmez. Aksine, burada yüklem (iyi) var olması öznenin (insan) var olmasına *bağlıdır*, zira iyi, ancak insanın *içinde* olmakla ne ise odur. İnsanın özüne ait olmayan ancak onun belli bir vechesi olan iyi, insan *için söylenmez*, dolayısıyla ona tanımla birlikte özü bakımından değil yalnızca ismiyle ilineksel olarak yüklenir. O halde, insan kendi tanımını taşımaya devam ederken iyi yükleminden gelen herhangi bir ilave tanım yüklenmez. Böylece insan hem kendi adını hem de iyinin adını taşıyabilmiş olur.²⁹

1.2. Var Olan Her Zaman Belirli Bir Şeydir: Tikellerin Özsel Sınıflanması

Kategoriler'in dörtlü tasnifine göre, her kategoride yer alan tür ve cinsler, tikel örnekleri için *söylenir* (onlara özsel yüklenirler).³⁰ Fakat öze ilişkin bu ontolojik bağlantı, iki farklı varlık türü arasında (tümel ve tikel) tam olarak nasıl sağlanır?

İlk olarak, Aristoteles, tümelleri tikeller gibi tekil varlıklar (*individuals*) olarak düşünmez. Bölünmez (*atomon*) ve sayıca bir olan (*hen arithmōi*) şeylerin *bir taşıyıcı için söylenmeyeceğini* ifade ederek³¹, tür ve cinsi tikel örneklerinin yanında ilave bir tikel gibi anlamaz. İkinci olarak,

28 Hamlyn, "Aristotle on Predication", 110-111.

29 Hamlyn, "Aristotle on Predication", 115-116. Bu problemi Platon'un *Sofist* diyalogunda (251a-c) açıkça görmekteyiz. Platon duyu nesnelere (Aristotelesçi birincil tözlerin) değil, fakat formların birden çok isim almasını esas problem olarak gördüğünden, pasajın devamında buna dair kendi önerisini sunar. Bkz. aşağıdaki not 63. Hamlyn de Aristoteles'in probleme dair *Kategoriler*'de ima ettiği çözümünü, Platon'un verdiği örneğe uygun olarak tümeller ile izah eder. Fakat açıklar ki, Aristoteles için nihai taşıyıcılar birincil tözler olduğundan, problem birincil tözler için de ilineksel yüklemlemenin özsel olandan ayrılmasıyla çözülmüş olacaktır. Sokrates özsel olarak insan, ilineksel olarak da beyaz ve/veya iyi yüklemine taşıyacak, böylece zorluk yaşamadan her iki isimle de çağrılabilir. Öte yandan, *Kategoriler*'in bu probleme sunduğu çözüm bundan ibaret değildir. Aristoteles'in tümel anlayışı ve özsel yükleme ilişkisi, her bir kategoride yer alan tikellerin hem türlerinin hem de cinslerinin ismini (ve tanımını) sorunsuzca taşımalarını sağlar. Bkz. B. Gareth Matthews and S. Marc Cohen, "The One and the Many", *The Review of Metaphysics* 21-4 (1968), 648. Burada izlenen amaç doğrultusunda, problemin yalnızca birinci bölümüne değinmekle yetiniyorum.

30 Türler de cinslerin taşıyıcısı oldukları (veyahut cinsler de türlerle yüklendikleri) için (Aristotle, *Categories*, 2b17-19), bir kategori içindeki (töz ya da ilinek) tümeller arasında da özsel yükleme sağlanmış olur. Böylece, tikeller, altında gruplandıkları tüm tümellerin (hem türlerinin hem de cinslerinin) tanımlarını yüklenmiş olurlar. Aristoteles bunu açıkça şu şekilde ifade eder: "Bir şey, bir taşıyıcı olarak diğerini yüklediğinde, yüklenen için söylenen her şey, taşıyıcı için de söylenecektir. Örneğin, insan [*anthrōpos*] tek bir insana [*ho tis anthrōpos*] yüklenir, hayvan [*to zōon*] ise insana; böylece tek bir insana hayvan da yüklenektir. Zira tek bir insan hem bir insandır hem de bir hayvan." (*Categories*, 1b10-15).

31 Aristotle, *Categories*, 1b6-7.

birincil tözler olmadığında, başka bir şeyin var olması imkânsızdır diyerek³² tümellere ayrıık bir mevcudiyet vermez. Diğer bir deyişle, Aristoteles'e göre, nihai olarak birincil bir töz tarafından taşınmayan herhangi bir türden ya da cinsten söz edemeyiz.

Öyleyse, *bir taşıyıcı için söylenen şeyleri* (tümelleri) nasıl tasavvur edebiliriz? Aristoteles, birincil tözleri ikincil tözlerle karşılaştırırken, ikincilleri "nitelik" (*poion ti*) ifadesiyle anlatır.³³ Buna göre, tür ve cins, tözün ne olarak var olduğunu belirler.³⁴ Dolayısıyla ikincil tözler, belirli bir varlık formülasyonu ile birincil tözleri karakterize eden ve açıklayan özellikler olarak düşünülebilir.³⁵ Bu anlamda, ikincil bir töze "bu" diyerek işaret edemeyiz³⁶ fakat onun tekil örneklerinde o tözün kendilerine sağladığı ve onları o şey yapan formülasyonu görebiliriz.³⁷ O halde Aristoteles'e göre, tür ve cins olan tümellerin, duyuşal örneklerine doğalarını verdiği, fakat onlardan ayrı müstakil varlıklar olmadıkları ve var olabilmelerinin de tikellerin var olmasına bağlı olduğu söylenebilir.

Diğer yandan Aristoteles, yalnızca ikincil tözlerin, "x nedir?" sorusuna yanıt vererek, birincil tözü açığa çıkardığını söyler: "Biri tek bir insanın ne olduğunu söyleyecek olsa türünü veya cinsini vermesi yerinde olacaktır."³⁸ Sokrates'i ne ise o yapan şey onun insan ve hayvan olmak-lığı ise, o halde, Sokrates insan/hayvan olarak vardır. Onu bu tümellere başvurmadan bir birey olarak düşünmek mümkün değildir.³⁹

Gerçekten bu, Aristoteles'in birincil tözler'e neden "bu-şey" (*tode ti*) dediğini⁴⁰ açıklar. Birincil töz, kesinlikle bir "bu"dur, çünkü ona sayıca "bir" olarak işaret edebiliriz. Fakat aynı zamanda türün/cinsin kendisine taşıdığı içeriğe veya karaktere tekabül eden bir şeydir de: Sokrates, bir *bu-insandır*. Demek oluyor ki, insan türünün tekil örneklerinden birisidir.⁴¹ Yine, Aristoteles'in birincil töz için örnek verme şekli de bu fikri desteklemektedir. Diğer metinlerinden farklı olarak Aristoteles *Kategoriler*'de özel isimlerle değil, tür isimleriyle örnek verir. "İnsanın biri" (*ho tis anthrōpos*) ya da "atın biri" (*ho tis hippos*) ifadeleri, belli bir insan ya da hayvanı değil, doğal bir türün belirsiz bir üyesini ifade etmeyi amaçlar görünmektedir.⁴²

Bu, diğer varlık türleriyle birlikte düşünüldüğünde, *Kategoriler*'in, var olan her bir tikel şeyi zorunlu olarak kendi türünün bir üyesi olarak kavradığını gösterir. Buna göre, istisnasız her

32 Aristotle, *Categories*, 2b5-6.

33 Aristotle, *Categories*, 3b15-16. Aristoteles, pasajın devamında, kastedilen niteliğin "beyaz"ın işaret ettiği nitelikten (*poion ti*) farklı olduğunu ekleyerek, burada, ilineklar arasında saydığı nitelik kategorisinden bahsetmediğini anlatmış olur (3b18).

34 Aristotle, *Categories*, 3b19-20.

35 Ackrill, *Aristotle: Categories and De Interpretatione*, 88-89.

36 Aristotle, *Categories*, 3b10-15.

37 Her ne kadar bu karşılaştırma töz kategorisinde yapılmış olsa da, var olanların dörtlü sınıflaması ışığında, töz olmayanlar için de aynı sonucu çıkarabiliriz. Aristoteles, *bir taşıyıcı için söylenir olma* ilişkisini (ya da tikellerin tür/cinsleri ile ilişkisini) çoğunlukla töz kategorisinde anlatır, ancak tüm kategorileri kastettiği açıktır. Bkz. Ackrill, *Aristotle: Categories and De Interpretatione*, 75.

38 Aristotle, *Categories*, 2b31-33.

39 Sirkel, "The Problem of *Katholou* (Universals) in Aristotle", 37-40.

40 Aristotle, *Categories*, 3b10-12.

41 Loux, *Primary Ousia: An Essay on Aristotle's Metaphysics Z and H*, 29.

42 Sirkel, "The Problem of *Katholou* (Universals) in Aristotle", 43-44.

şey bir türe ve cinse ait olmalıdır. Bu fikir, her kategorideki tümellerin hiyerarşik soy ağaçları olarak yapılandığını varsayar. Daha fazla bölünemeyecek olan en alt türden (*infima species*) en yüksek cinse (*summum genus*) kadar her bir basamak birbirine özsel yüklemleme ile bağlanır (bir üst basamak alttaki için *söylenir*). Herhangi bir tikelin var olması, bu ağaçlardan birinin altına düşmesine bağlıdır.⁴³ Bir insan, insan/hayvan ağacının altında; tek bir beyaz renk ise beyaz/renk ağacının altında yer alır.

O halde, *Kategoriler*'e göre tümeller ile onların tikel örnekleri arasındaki ilişki, iki müstakil varlık arasındaki bir ilişki gibi olamaz. Aksine, *Kategoriler*'deki özsel yüklemleme *ilişkisel* bir kuram olmayıp, "sınıflandırma" kavramıyla daha iyi anlaşılabilir. *Bir taşıyıcı için söylenir olma*, Sokrates'i töz kategorisinde insan olarak; Sokrates'in *içindeki* beyazlığı ise ilinek kategorisinde beyaz olarak sınıflandırmamızı sağlar. Herhangi bir kategoride sınıflandırılmamış bir bireyin (türü/cinsi olmayan bir tikel) ya da içinde bireyleri bulunmayan bir sınıflandırma tablosunun (tikel örnekleri olmayan bir tür/cins) var olması mümkün olmadığından, *Kategoriler*'in tikeller ve tümelleri birbirine ontolojik olarak bağımlı varlıklar olarak varsaydığı düşünülebilir.⁴⁴

Bu doğrultuda Matthews, "var olan her bir tekil, bir tekil-şey veya diğeridir" fikrini "Aristoteles'in ilkesi" olarak kabul eder.⁴⁵ O halde, *Kategoriler*'de yer verilen ikinci fikir, "var olan her zaman belirli bir şeydir" şeklinde ifade edilebilir. Böylece tikeller kendilerinden ayrı bir var olanla ontolojik bir ilişki kurdukları için değil, belli doğal türlerin tekil üyeleri oldukları için zorunlu olarak o türün özünü/doğasını yaşatırlar.

Bu ilişkisel olmayan yüklemleme anlayışının bir sonucu, taşıyıcı kuramının (*substratum theory*) reddedilmesidir.⁴⁶ Kurama göre, algı nesnesi şeyler iki ayrı ontolojik öğeden oluşur: Özellikler (yüklemler/tümeller) ile bu özellikleri bir arada tutmaya yarayan altta yatan bir taşıyıcı. Bu taşıyıcı hem nesneye ait özelliklerden biri değildir, hem de kendinde herhangi bir özellikten yoksundur. Diğer bir ifadeyle, taşıyıcı kendine ait herhangi bir yüklem taşımazken nesnenin yüklemelerini taşır. Bu nedenle altta yatan bu öğe, çıplak taşıyıcı/tikel (*bare substratum/particular*) olarak adlandırılmaktadır.⁴⁷

Kuramın açıklamakta yetersiz kaldığı sorulardan biri, bir nesneye ilişkin olan belli nitelikler demetinin neden özellikle belli bir taşıyıcı tarafından bir arada tutulduğu sorusudur. Diğer bir ifadeyle, *bu* çıplak taşıyıcı ile *bu* özellikler arasında zorunlu bir ilişki nasıl kurulabilir? Zira, eğer bir nesnenin özellikleri taşıyıcısının özüne ait değilse, taşınan her bir yüklem taşıyıcı için ilineksel olacaktır. Böylece, taşıyıcı ve taşınanlar arasında özsel bir yüklemleme olmayacak ve

43 Ackrill, *Aristotle: Categories and De Interpretatione*, 75.

44 Matthews and Cohen, "The One and the Many", 632-637, 643. *Kategoriler*'deki varlığın bu özcü (*essentialist*) yorumu hakkındaki ilave argümanlar için bkz. Loux, *Primary Ousia: An Essay on Aristotle's Metaphysics Z and H*, 26-33 ve Sirkel, "The Problem of *Katholou* (Universals) in Aristotle", 27-56.

45 Matthews, "Aristotelian Categories", 149.

46 Matthews and Cohen, "The One and the Many", 643; J. Michael Loux, *Metaphysics: A Contemporary Introduction* (New York and London: Routledge, 2006), 84-85.

47 White bu taşıyıcı için "boş konteyner" (*empty container*) ifadesini de kullanır. Bkz. F. C. White, "Plato's Middle Dialogues and the Independence of Particulars", *The Philosophical Quarterly* 27-108 (1977), 196.

duyu nesnelere olumsal varlıklar haline gelecektir.⁴⁸

Aristoteles ise, yukarıda gördüğümüz gibi, *Kategoriler*'de birincil tözleri tür ve cinslerinin birer örneği olarak düşündüğü için onları temel ontolojik birimler olarak kabul eder ve böylece daha basit öğelerine ayırmaz. Bu nedenle, nesneye ait yüklemelerin taşıyıcısı, nesnenin kendisinden ayrı olamaz. Başka bir deyişle, altta yatan taşıyıcı ne özellikten yoksundur ne de taşıdığından bağımsızdır. İkincil tözleri özsel olarak, tümel ilineklere de ilineksel olarak bir arada tutan taşıyıcı, ikincil tözler tarafından doğası belirlenmiş olan nesnenin tam da kendisidir. Böylece *Kategoriler*'in duyu nesnelere olumsallık güçlüğünden kaçınmış olur.⁴⁹

2. *Kategoriler*'deki Formlar Teorisi Eleştirisi

Şimdiye kadar söylenenler çerçevesinde, *Kategoriler*'deki yüklemleme kuramı, literatürde FT ile şu şekilde karşılaştırılmaktadır: Birincisi, *Kategoriler*'in çok anlamlı varlık anlayışına karşılık FT'de bu yönde herhangi bir farklılık yoktur. Platon tözlerin var oluşu ile ilineklere var oluşu arasında açık bir ayrım yapmaz. Bu nedenle çeşitli sorunlarla karşılaşır: Eğer kendisinden pay alınan formlar ne'lik ortaya çıkarıyorsa, yüklemleme ilişkisi dolayısıyla (bir şeyin bir şey için söylenmesi) bize pay alan şeyin *ne olduğunu* söylerler. Fakat, öyleyse, örneğin, Sokrates'in cesaret formundan pay alamaması gerekir. Zira cesaret, "Sokrates nedir?" sorusunun cevabı değildir.⁵⁰ Formların statülerini ve duyu nesnelere formlardan pay almasını bu şekilde bir örnek anlayan Platon var olan her şeyi tek bir bütüne indirgemiş olur.⁵¹ Böylece, bir şeyin birden fazla isim alması probleminde *Kategoriler*'in verdiği yönde bir yanıt da veremez.⁵²

İkincisi, *Kategoriler*'deki özsel yüklemleme ve neticesinde tikellerin (ister töz ister ilinek) özlere olan şeyler olarak kavranması, FT'nin duyu nesnesi anlayışını reddeder görünmektedir. Aristoteles'e göre var olan her bir tikel, başka türlü olması mümkün olmayan özsel varlık iken, Platon'a göre yüklemelerin esas taşıyıcısı formlardır. Şeyler ancak kendilerinden bağımsız formlarla belli bir tür ontolojik ilişki kurarak (pay alma ilişkisi) yüklemelerini edinirler. Dolayısıyla FT'de yüklemleme iki ayrı varlık alanı arasında meydana gelir. Bu ilişkisel yüklemleme anlayışı ise, *bu* duyu nesnesi ile *bu* form arasında zorunlu bir bağlantı kuramaz. Dolayısıyla şeyler yüklemelerini özsel değil ancak ilineksel olarak taşıyabilirler. Bu da onları tamamen olumsal varlıklara dönüştürecektir.⁵³ Bu yüklemleme anlayışının bir sonucu ise FT'nin, taşıyıcı kuramı (ve çıplak

48 Loux, *Metaphysics: A Contemporary Introduction*, 86-89, 97. Kuramın diğer güçlüklere için bkz. a.g.e., 105-107.

49 a.g.e., 108-111.

50 Duerlinger, "Predication and Inherence in Aristotle's 'Categories'", 180-181.

51 Christopher Shields, *Aristotle* (London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2007), 150-157.

52 W. David Hamlyn, "The Communion of Forms and the Development of Plato's Logic", *The Philosophical Quarterly*, 5-21 (1955), 302. Problem, Platon için de Aristoteles için olduğu kadar geçerlidir zira Platon'a göre de sözcüklerin anlamları dışarı bir gerçekliğe (formlara) tekabül eder. Bkz. Hamlyn, "Aristotle on Predication", 110-111. FT'ye göre, bir dilde kullandığımız kelimeler, bize düşünme ve konuşma için değişmez anlamlar veren formların özel adlarıdır (*Phaedo*, 102b; *Republic*, 596a; *Parmenides*, 130e-131a; 135b-c).

53 Matthews and Cohen, "The One and the Many", 630-637, 643-649; Alan Code, "Aristotle: Essence and Accident", *Philosophical Grounds of Rationality: Intentions, Categories, Ends*, ed. R. E. Grandy and R. Warner (Oxford: Clarendon Press, 1986), 411-439; Wolfgang-Rainer Mann, *The Discovery of Things: Aristotle's Categories and Their Context* (Princeton: Princeton University Press, 2000).

taşıyıcı/tikel kavramı) ile ilişkilendirilmesidir. Yükleme bir şeyin bir formdan pay alması ile gerçekleşiyorsa, formdan pay alan şeyin kendisi nedir? Örneğin, insan formuna başlangıçta ne katılmaktadır? Bu soruları takiben, bir şeyin formlardan aldığı özellikler/yüklemler ile o özelliklerden bağımsız çıplak bir taşıyıcıdan oluştuğu açıklamasının, başka bir deyişle taşıyıcı kuramının FT'ye atfedilebileceği düşünülmektedir.⁵⁴

Kategoriler'in literatürdeki Platon karşıtı bu iki yönlü felsefi yorumuna değindikten sonra, yazının geri kalanında, Afrodisyaslı Aleksandros'un şerhi doğrultusunda *Metafizik*, A, 9, 990b22-991a3'teki argümanları analiz edeceğim. Böylece, bu pasajın *Kategoriler*'de bulunduğu iddia edilen örtük eleştirilerin açık bir uygulandığı olduğunu göstermeye çalışacağım.

2.1. "FT Şeylerin İlineksel Özelliklerini Açıklayamaz"

Aristoteles FT hakkındaki bu iddiasını aşağıdaki pasajda dile getirir:⁵⁵

İlaveten, kendisine dayanarak formların var olduğunu söylediğimiz varsayıma göre, sadece tözlerin değil fakat pek çok başka şeyin de formu olacak (çünkü yalnızca tözler söz konusu olduğunda değil fakat diğer şeyler için de düşüncenin nesnesi bir'dir ve yalnızca tözün değil diğer şeylerin de bilimi vardır ve böyle sayısız başka güçlükler doğar). Öte yandan, zorunluluk ve haklarındaki görüşler gereği, eğer formlardan pay alınıyorsa, yalnızca tözlerin formları olmalıdır, çünkü onlardan ilineksel olarak pay alınmaz, ama bir şey her birinden bir taşıyıcı için söylenmemesi anlamında pay almalıdır (şunu kastediyorum, örneğin, bir şey çiftin kendisinden pay alursa, ebedilikten de pay alır, fakat ilineksel olarak; çünkü ebedi, çift için ilinektir), dolayısıyla formlar töz olacaktır.

Aleksandros'un⁵⁶ da açıkladığı üzere argüman, Platoncuları bir ikileme karşı karşıya getirmeyi amaçlar: Birinci öncüle göre, FT'yi inşa eden temel argümanlar hem tözlerin hem de pek çok başka şeyin formlarının olması gerektiğini ima eder. Aristoteles, burada kullandığı "töz" terimiyle *Kategoriler*'in birincil tözlerini (tikel insan, at vb.); "pek çok başka şey" ile de bu tözlerin ilineksel özelliklerini (beyaz, iyi vb.) kasteder. Argümanın ikinci öncülü ise, teorinin bazı gerekliliklerinin ve temel prensiplerinin formları yalnızca töz olmakla sınırladığını savunur. Bu çelişki nedeniyle FT yanlıştır.

İkinci öncül içerisinde,⁵⁷ şeylerin formlardan ilineksel olarak pay alamayacağı iddia edilir. Aleksandros'a göre⁵⁸ bu iddianın esas nedeni, formların Platoncular tarafından şeylerin var olma sebebi olarak ortaya atılmasıdır. Eğer duyu nesnelere var olmalarını formlara borçlu ise ve onlar

54 Matthews and Cohen, "The One and the Many", 633, 643-644; Loux, *Metaphysics: A Contemporary Introduction*, 87.

55 Aristotle, *Metaphysics*, 990b22-990b34.

56 Aleksandros, pasajı 88,5-91,13 arasında ve üç ayrı argümanla şerh eder. Metni Aleksandros'un bu aralıktaki ilgili açıklamaları ve savlamaları doğrultusunda ve yeri geldikçe kendi örneklerle birlikte analiz etmeye çalışıyorum.

57 Aristotle, *Metaphysics*, 990b29-990b34.

58 Aleksander of Aphrodisias, *On Aristotle's Metaphysics 1*, 89,9-89,12.

için var olmanın yolu formlardan pay almak ise, o halde formlardan ilineksel değil sadece özleri bakımından pay alınmalıdır.

Aristoteles, devamında, iddiasını (“FT Formlardan ilineksel değil yalnızca özsel pay alınmasına izin verir”) dolaylı olarak desteklemek amacıyla, çift formundan ilineksel pay alma örneği varsayar: Çift formundan pay alan fiziksel nesne, form aynı zamanda ilineksel olarak ebedilik özelliği taşıdığı için, bu özellikten de ilineksel olarak pay alacaktır. Aleksandros’un, örnekten hareketle, bir formdan iki tür pay alma ilişkisine dair izahatı şöyle anlaşılabilir: İkilik formunun⁵⁹ özü ikili olmaktır. Form, aynı zamanda zorunlu olarak ebedidir, ancak bu özelliği, özüne veya tanımına ait değildir. Bu sebeple ikilik formu için ebedi olmak ilinekseldir. Öyleyse, ikilik formundan ikili olmak bakımından – formun özünden – pay almak özsel, ebedi olmak bakımından – formun bir ilineğinden – pay almak ise ilineksel pay alma olarak düşünülebilir.⁶⁰ Böylece Aristotelesçi öz-ilinek ayrımı teorik olarak hem Platoncu formlara hem de formlardan pay alma ilişkisine uygulanmış olur.

Peki, “bir formun ilineksel özelliği” ifadesini tam olarak nasıl anlayabiliriz? FT’ye göre her form bizatihi ayrı bir özelliğin/yüklemnin hakiki taşıyıcısı ise, ifadenin, bir formun (ikilik) *başka bir formla* (ebedilik) ilişkisine işaret ettiğini varsayabiliriz.⁶¹ Nitekim Platon’un *Sofist*’te aktardığına göre⁶², formlar birbirinden tümüyle bağımsız varlıklar olmayıp belli bir mantıksal yapı içerisinde birbirleriyle ilişki içindedir. Böylece, ilgili formlar hem tür-cins ilişkisi içinde konumlanırlar, hem de kendi özleriyle çelişmeyen diğer özellikleri taşımış olurlar.⁶³ Bir formun ilineksel bir özelliğe sahip oluşu da formlar arasında öngörölmüş olan bu ilişki ile anlaşılabilir. Her bir formun töz

59 Aristoteles “çift” (*diplásios*) örneğini kullanırken, Aleksandros bunu “ikilik” (*duás*) olarak değiştirdi.

60 Aleksander of Aphrodisias, *On Aristotle’s Metaphysics 1*, 89,9-89,16; 90,12-90,17.

61 Aristoteles’in ve Aleksandros’un metinleri her ikisine de izin verdiğinden, bir formun ilineksel özelliğinin başka bir formu ima ettiğini varsayma konusunda şu kaynakları takip ediyorum: Gregory Vlastos, *Platonic Studies* (Princeton: University Press, 1973), 326-328; Ravi Sharma, “What is Aristotle’s “Third Man” Argument Against the Forms?”, *Oxford Studies in Ancient Philosophy* 28 (2005), 136 ve Pieter d’Hoine, “Aristotle’s Criticism of Non-Substance Forms and its Interpretation by the Neoplatonic Commentators”, *Phronesis* 56 (2011), 267-269. Bununla birlikte Owen ve Annas böyle düşünmez ve ebediliği basitçe çift formunun ilineksel bir niteliği olarak alırlar. Bkz. Gwilym E.L. Owen, “Dialectic and Eristic in the treatment of the Forms”, *Aristotle on Dialectic: The Topics; Proceedings of the Third Symposium Aristotelicum*, ed. G. E.L. Owen (Oxford: Clarendon Press, 1968), 122-123; Julia Annas, “Aristotle on Substance, Accident and Plato’s Forms”, *Phronesis* 22-2 (1977), 152.

62 Plato, *Sophist*, 251a-260a.

63 Başka bir deyişle, her bir form bir tek adın gerçek taşıyıcısı olsa da bazı formlar diğerlerinin de adlarını alabilir. Platon bu mantıksal yapıyı anlatırken çeşitli fiiller (birleşmek, karışmak, kaynaşmak, pay almak, uymak, kabul etmek, ayrılmak, dışlamak, bölünmek... gibi) kullanır. Cornford’a göre bu, Platon’un bunları metaforik olarak kullandığına ve metaforik bir dilin güçlüklerinden kaçınmak için de kelimelerini çeşitlendirdiğine işaret eder. Bkz. Francis M. Cornford, *Plato’s Theory of Knowledge* (New York: Harcourt, Brace and Company, 1935), 255-256. Şeylerin, özelliklerini formlardan alması açıklamasından hareketle bu öğretiy de genel anlamda, formlar arası bir pay alma ilişkisi olarak düşünülebilir. Platon şöyle der: “[A]lfabenin harfleri gibi. Bazısı birbiriyle uyum içindedir, bazıları değildir.” (*Sophist*, 253a1-2) Demek ki, neticesinde bir çelişki ya da uyumsuzluk doğmadığı takdirde, formlar başka formlardan pay alırlar. Örneğin hareket (*kinésis*) ve hareketsizlik (*stasis*) formları birbirini dışlar, zira ilişkileri yalnızca çelişki doğurur. Ancak her biri, diğer tüm formlar gibi, var olan (*to on*) formundan pay alırlar. Böylece, “hareketsizlik vardır” demek doğrudur, “hareketsizlik hareket eder” demek yanlıştır (*Sophist*, 254d, 259a). Formların bu mantıksal dizilimi bize doğanın tür ve cinslere bölünmesinin (*Sophist*, 253d, 257a) ve onun hakkında konuşabilmemizin imkânını sağlamış olur (*Sophist*, 259e).

olduğu kabul edilse bile, formlar arasındaki belirli ilişkilerin onlara ilineksel özellik sağladığı varsayılabilir. Dolayısıyla, ikilik formunun özü ikili olmak, bir ilineği de ebedi olmak ise, ikilik formunun, ebedilik formundan pay aldığı düşünülebilir.

Eğer öyleyse, bir şey, örneğin yan yana duran iki sandalye, ikilik formundan özü bakımından pay aldığı anda, formlar arasındaki anılan bağlantı nedeniyle, aynı zamanda ebedilik formundan da ilineksel olarak pay almalıdır. Ancak sandalyeler gerçekte ikili iken, açıktır ki, ebedi değildir. Bu, ikilik formundan özü bakımından pay alındığında şeyin ikilik özünü edindiğini; ancak ebedilik formundan bir başka formun (ikilik) ilineksel özelliği olması bakımından pay alındığında, formun nesneye hiçbir özellik sağlamadığını gösterir. Öyleyse, FT'ye göre, bir formdan pay alma, ancak özsel pay alma ile mümkündür (formlardan yalnızca özleri bakımından pay alınır).⁶⁴ Bu nedenle bir formdan ilineksel pay alma, FT'de bir karşılığı olmayan teorik bir varsayımdan başka bir şey olamaz.

Bunu kanıtladıktan sonra Aleksandros, Aristoteles'in "Formlar töz olacaktır" ifadesini ikinci öncül olarak alır⁶⁵ ve kendi argümanına devam eder.⁶⁶ Platoncular formları töz kabul ettiklerine göre⁶⁷ töz olan formlardan özleri bakımından pay alanlar da töz olacaktır. O halde, FT'de yalnızca (birincil) tözlerin formları olabilir.⁶⁸ Aleksandros'un bu sonuca *Kategoriler*'in dörtlü

64 Aleksander of Aphrodisias, *On Aristotle's Metaphysics 1*, 90,17-90,22.

65 Aleksandros, pasaj boyunca formların töz olduğu iddiasını Platoncular için verili kabul eder ve ilgili her argümanında sabit bir öncül olarak kullanır. Ancak literatürdeki yaygın kanaate göre Aleksandros yanılmaktadır, çünkü Aristoteles bu ifadeyi Platoncu bir varsayım olarak değil, aksine FT'ye saldırı aracı olarak kullanır. Argümanda kullanılan "töz" terimi, Aristotelesçi anlamda kullanıldığından, "formlar tözdür" iddiasının verili alınması değil *kanıtlanması* gerekmektedir. Aristoteles tam da bu nedenle, bir Formdan ilineksel pay alma örneğini verir: (1) Şeyler, formların ilineksel özelliklerinden değil yalnızca tözlerinden pay alıyorsa, (2) formlar pay alınabilir varlıklarsa; o halde, bütün formlar ayrımsızın tözdürler. Bir diğer ifadeyle, başka formların özellikleri olarak var olan formlardan (ya da varlıklardan) değil yalnızca töz-varlıklardan pay alınabilir. Bu nedenle, argümandaki formların töz oldukları ifadesi Aleksandros'un düşündüğü gibi bir kabul değil, fakat argümanın sonucudur. Bkz. Harold F. Cherniss, *Aristotle's Criticism of Plato and the Academy, Vol. I.* (Baltimore: Johns Hopkins Press, 1944), 306; Ross, *Aristotle's Metaphysics*, 197; Annas, "Aristotle on Substance, Accident and Plato's Forms", 147, n.3; Sharma, "What is Aristotle's 'Third Man' Argument Against the Forms?", 137-139; d'Hoine, "Aristotle's Criticism of Non-Substance Forms and its Interpretation by the Neoplatonic Commentators", 266.

66 Aleksander of Aphrodisias, *On Aristotle's Metaphysics 1*, 90,22-91,5.

67 Aleksandros bu çıkarımı şu gerekçelerle savunur: Platoncular, ilke varlıklar olarak ortaya attıkları formların töz olmadıklarını söylemeyecekler çünkü bu durumda töz-olmayanlar tözlere öncelikli olmuş olacaktır (89,16-17). Burada, formların, şeylerin ilkeleri (var olma sebebi) olmaları dolayısıyla onlara önceliğinin olduğu varsayılır. Bu durumda, formlar töz-olmayanlar ise, formlar arasındaki bir töz-olmayanın, duyulur dünyadaki (birincil) tözlere nedensel ve dolayısıyla ontolojik önceliğe sahip olacağını söylememiz gerekir. Platoncuların hemfikir olacağı gibi, bu sonuç kabul edilemez. O halde, formlar tözden başka bir şey olamazlar. Yine, Aleksandros, ilineksel formlarına dair geliştirdiği bir başka argümanın (89,20-90,2) bir bölümünde bu formları ilineksel varsayar. Ancak bu varsayım da iki nedenden ötürü kabul edilemez olacaktır: Platonculara göre ilke varlıklar tözdür. Bu nedenle, ilke olup da töz olmayan bir form kabul edilemez. Diğer yandan bazı formların töz (birincil tözlerin formlarının), bazılarının ise töz-olmayan olduğunu iddia etmek, formların aynı doğada olduğunu savunan Platoncu teoriye aykırıdır. Dolayısıyla, tüm formlar tek tip töz olmalıdır (89,22-24).

68 Eklemek gerekir ki, sonucu konusunda literatürde bir fikir birliği olsa da pasajın bölümlenmesi (bazen 991a8'e kadar devam eden satırları da ekleyerek) ve argümanın yorumu farklılaşmaktadır. Ayrıca argümanın hemen göze çarpan bazı güçlükleri (geçerlilik, töz teriminin muğlaklığı, ebedilik özelliğinden pay alma varsayımı), olası çözüm önerileri birlikte literatürde tartışılmıştır. Farklı yaklaşımlar için bkz. Owen, "Dialectic and Eristic in the treatment of the Forms", 122-123; Vlastos, *Platonic Studies*, 323-332; Annas, "Aristotle on Substance, Accident and Plato's Forms"; d'Hoine, "Aristotle's Criticism of Non-Substance Forms and its Interpretation by the Neoplatonic Commentators",

sınıflamasını varsayarak ulaştığı açıkça fark edilmektedir. Tıpkı *Kategoriler*'de olduğu gibi burada da formlardan pay alanların, ancak kendi kategorisindeki (töz ya da ilinek) tür ve cinslerin aynı özden birer örneği olması beklenmektedir.

Aleksandros devamında, “Çünkü tözü bu dünyada ve ideal dünyada aynı terimler ifade eder, insanın hem bu dünyada hem ideal dünyada töz olması, sıcaklığın hem burada hem de orada nitelik olması gibi” diyecektir.⁶⁹ Bir diğer ifadeyle, var olan çok anlamlı olduğundan, şeyler ve formlar var oluş türlerine göre ayrılmalı ve buldukları kategoriye göre karşılıklı konumlanmalıdır. Dolayısıyla, formlar dünyasında töz kategorisinde bir şey varsa, ondan pay alanlar da zorunlu olarak töz olmalıdır. Bu nedenle, töz olan bir formun töz olmayan tikellere yüklenmesi kategori hatası olacaktır. Sonuç olarak, formların ayrışmaksızın töz olduğu yerde, onların altında sınıflanan tikellerin başka bir varlık kategorisinde yer alması beklenmeyecektir.

Peki, bu argüman FT için ilinekler bakımından ne sonuç doğurur? Aristoteles'in verdiği örneği tekrar düşünelim. Ancak bu kez formdan pay alan şeyi iki sandalye gibi duyu nesnesi değil, Platoncu sayı anlayışına göre hem ikili hem de ebedi olan matematik ikili olarak kabul edelim.⁷⁰ Öyleyse şimdi formdan pay alanın kendisinin, özü itibarıyla ikili, ilineksel olarak ise ebedi olması beklenir.

Matematik ikili, ikili olmak-lığı için, yine ikilik formundan özsel pay alacaktır. Şeylerin var olma sebebi formlar olduğuna göre, matematiksel ikilinin ebedi olmak-lığı için de ebedilik formuna katılması beklenir. Ancak, yukarıda açıklandığı üzere, ebedilik formu, ikilik formu ile ilineksel bir ilişki içinde olduğundan, argümana göre bu ikinci pay alma da ilineksel olacaktır. Burada da ilk durumda olduğu gibi, özsel pay alma, pay alanı özü bakımından ikili yaparken, ebedilik formundan ilineksel pay alma onu ebedi yapmayacaktır; çünkü bir formdan ilineği bakımından pay alma gerçek bir pay alma ilişkisi değildir. FT'ye göre şeyler, formlardan yalnızca özleri bakımından pay alabilirler. Öyleyse, matematik ikilinin ebedi olabilmesi ancak ebedilik formundan da özü bakımından pay alması ile mümkündür.

Ancak bu sonuç, matematik ikilinin iki ayrı formdan pay alarak iki ayrı öze sahip olacağı anlamına gelir.⁷¹ Yine, formlar tek tip tözler olduklarından, onlardan pay alan duyulur şeyler de zorunlu olarak töz olacaktır. O halde, matematik ikili, her iki formdan özleri bakımından pay alarak, ikili ve ebedi olma tözünü taşıyacak, böylece iki ayrı tözün toplamı olacaktır. Sonuç olarak, FT'nin, var olanı tek bir tür (töz) varsayması töz-olmayan tikelleri tözlere dönüştürecek ve bu nedenle şeyler bir töz demeti haline gelecektir.

262-274.

69 Aleksander of Aphrodisias, *On Aristotle's Metaphysics I*, 91,2-91,4.

70 Aristoteles'in aktardığına göre (*Metaphysics*, 987b14-17), Platoncular sayısal varlıkları üçe ayırırlar: (1) Duyusal sayılar, (2) formlar, (3) matematik sayılar. İlk ikisi arasında aracı olan matematik sayılar, ebedi ve devinimsiz olmakla duyusal sayılardan, pek çok benzerlerinin olmasıyla da formlardan ayrılırlar.

71 Diğer yandan, ebedi olmak ikili olmak anlamına gelmediği için, ebedilik formundan özsel pay almanın önceki pay alma ilişkisini (ikilik formundan) ilineksel hale dönüştüreceği de varsayılabilir. Nitekim, Aleksandros'un şu ifadeleri bu varsayımı destekler: “[İdeal] ikiliden pay alan bir şeyin ebedilikten de pay aldığı söylenirse, şey ikilikten ilineksel olarak pay alacaktır” (*On Aristotle's Metaphysics I*, 90,17-18). Ancak, yine, bir formdan ilineksel pay alma gerçek bir pay alma ilişkisi olmadığından, bu kez matematiksel ikili özü bakımından ebedi olacak, fakat ikili olamayacaktır.

O halde, Platoncu FT, kendi varsaydığı matematik bir sayının aynı anda hem ikili hem de ebedi olduğu gerçeğini makul bir şekilde açıklayamaz. Ebediyi ikiliye yüklemek artık bir tözü diğerine yüklemek olduğu için, FT içinde kalarak “matematiksel ikili ebedidir” diyemeyiz. Dolayısıyla FT’ye göre şeyler, tözlerinin dışında bir isim alamazlar. Bir başka deyişle, FT şeylerin birden fazla isimle çağrılması gerçeğini açıklayamaz. *Kategoriler*’deki varlığın töz-olmayan türleri ve bunların *içinde olma* ilişkisi ile ontolojik özneye yüklenmesinden farklı olarak, tek bir tür tümel (töz formlar) ve yükleme ilişkisi (özel pay alma) öngören FT, varlığa ilişkin açıklamasında ilenekleri ihmal eder. Bu nedenle realist bir yükleme kuramının karşı karşıya kalacağı zorluklardan kaçınamaz.

2.2. “FT Şeylerin Özsel Özelliklerini Açıklayamaz”

Yukarıdaki argümanda, şeylerin formlardan edindikleri özellikleri özsel olarak taşımaları gerektiği varsayılmıştı. Aristoteles’in takip eden sorusu, bu varsayımı güçlendirmeyi amaçlar: “Fakat burada ve orada töze işaret edenler aynıdır, yoksa buradakilerin ötesinde bir şeyler olduğunu - çokluk üzerindeki tek - söylemenin ne anlamı var?”⁷² Aleksandros’a göre,⁷³ bu dünya ile ideal dünya arasındaki bu kategorik paralel yapının altında yatan varsayım, formlar ve onlardan pay alanların aynı öze sahip olmaları gerektiğidir. *Kategoriler*’in terminolojisi ile söylenecek olursa, bir form ile ondan pay alanlar aynı tanımı paylaşmalı⁷⁴ ve böylece var olmak-lıkları itibariyle eş anlamlı (*synonymous*) olmalılardır.

Aleksandros bize bu varsayılan özsel ilişki için üç neden verir: İlk olarak, yukarıda belirtildiği gibi formlar, Platoncular için şeylerin var olma sebebidir. Bu yüzden, formların şeylere varlık sağlaması, doğaldır ki, onlardan özleri bakımından pay alınmasına bağlıdır. Aleksandros, verdiği örnekte, *Kategoriler*’in belirli türde bir şey olarak var olma fikrini benimser. Buna göre, bir insan, insan formundan yalnızca *insan-olmak* bakımından pay alırsa varlığını almış olur. Başka bir deyişle, bir insan için “var olmak” demek *insan olarak* var olmak anlamına geldiğinden, bu insanın var olabilmesi, ancak insan formundan özsel (insan olmak-lıktan) pay alması ile mümkün olacaktır.⁷⁵

İkincisi, özsel olmayan bir pay alma ilişkisi, bir form ve şeyler arasında benzerlik kuramaz. FT’ye göre formlar, kendilerinden pay alan şeylerin bir tür modeli ise, diğer bir ifadeyle, şeylerin ne oldukları pay aldıkları formlara göre belirleniyorsa, o halde, bu şeylerin, pay aldıkları formlara

72 Aristotle, *Metaphysics*, 990b34-991a2.

73 Aleksander of Aphrodisias, *On Aristotle's Metaphysics 1*, 91,13-91,31.

74 Aleksandros, Aristoteles’in bazı elyazmalarında şu ifadenin yer aldığını nakleder: “Fakat şeylerin bir formdan pay almaları, formun bir özneye yüklenmesi şeklinde olmalıdır.” Aleksandros’a göre bu ifade, Aristoteles’in formlardan yalnızca tanımları (*logos*) aracılığıyla pay alınması fikrini savunduğunu gösterir (*On Aristotle's Metaphysics 1*, 91,6-91,13).

75 Aleksandros bu nedene ilgili pasaj için değinse de bunun anılan açıklamasını ve örneğini daha önce 89,7-89,16’da verir (990b27-30 pasajı için).

benzemeleri beklenir. Bu benzerlik ise form ve ondan pay alanların özüne dair olmalıdır.⁷⁶ O halde, FT'ye göre, şeyler formlardan özerleri bakımından pay almalıdır.

Üçüncü olarak, şeyler bir formdan özü bakımından pay almazlarsa, “her şey her şeyden pay alabilir.” Aleksandros’un bu ifadesi, iki ontolojik dünya arasında öze ilişkin bir ortaklık kurulmadığında her şeyin olumsal hale geleceğine işaret eder. Buna göre, Platoncu çokluk üzerindeki tek (*one over many*) argümanı, *bu* şeylerin neden *bu* forma katıldığını açıklayacak bir şekilde çalışmadıkça, argüman, şeylerin keyfi gruplandırılması probleminden muaf olamaz ve böylece olumsallık sorunundan kurtulamaz.

Peki, FT şeyler ve kendilerinden ayrı formlar arasındaki söz konusu özsel bağı kurabilir mi? Aristoteles’in bir sonraki ifadesi, bu soruya olumsuz yanıt verdiğini ima eder: “Eğer formlar ve onlardan pay alanların formları [*eidos*] aynı ise, aralarında ortak bir şey olacaktır.”⁷⁷ Aleksandros’un açıkladığı gibi,⁷⁸ burada Aristoteles, formlardan özsel pay almanın neden olduğu bir zorluğa işaret eder. Eğer şeyler, beklendiği gibi, bir formdan özü bakımından pay alırlarsa, o halde, form ile aynı tanıma (*logos*) sahip olurlar. Örneğin, F formundan özü bakımından pay alma, pay alan şeyin ve formun aynı F-lik tanımını taşımasını sağlar. Başka bir deyişle, aynı F yüklemi, F formu ile birlikte F-şeylere de yüklenir.

Öyleyse, form ve ondan pay alanlar tarafından paylaşılan bu ortak F özelliği, başka bir form (F₁) ile açıklanmalıdır, çünkü FT’nin temel ilkesi herhangi bir ortak özellik için ayrı bir forma başvurmayı gerektirir. Bir sonraki adımda da aynı şekilde, F ve F₁ formlarının ve onlardan pay alanların sahip olduğu ortak tanım, başka bir form olan F₂ ile açıklanmalıdır. Bu, şeylerin özerlerini açıklamak için ilanihaye formun formuna başvurmamız gerektiği anlamına gelir. Kısaca, bir yandan FT formların şeylere özsel yüklenmesini zorunlu kılarken, diğer yandan bu zorunluluk ünlü üçüncü adam problemini doğurmaktadır.⁷⁹

O halde, argümandan çıkardığımız bir sonuç, FT’nin bir tikel ile onun türü/cinsi (formu) arasındaki ontolojik ilişki için ikna edici bir açıklama sunamaması ve dolayısıyla tikelleri özerlerinden yoksun bırakmasıdır. Aristoteles için, Platoncu varlık teorisine göre, Sokrates’e, insan formunun ismi verilir fakat tanımı verilmez (Sokrates ve insan formu yalnızca eşadlı olarak insandır). Bu nedenle, FT’ye göre şeyler, *Kategoriler*’in birincil tözlerinin (veya tikel ilineklerinin) aksine, sahip oldukları özellikleri yalnızca ilineksel olarak taşıyan olumsal varlıklardır.

76 Aleksandros burada değindiği bu iddiayı birkaç satır aşağıda (94,2-95,2), 991a5-8 pasajı için sunduğu argüman içinde şu şekilde savunur: Eğer formlar, şeylerin sebebi iseler, o halde şeyler, var olmaları (özleri) bakımından bu formlara benzerlidir. Benzerliği isimle sınırlı tutmak, *bu* şeylerin neden özellikle *bu* formdan pay alarak var olduğunu açıklamaz. İlaveten her iki dünya arasındaki benzerlik; şekil veya renk gibi, şeylerin ilineksel özelliğine dair olamaz, çünkü formlar bu özelliklerden yoksundur. Diğer yandan ebedilik, cisimsiz olma, değişmezlik gibi, formların ilineksel özellikleri bakımından da bir benzerlik olamaz, zira bu kez de şeyler bu özelliklere sahip değildir. Ayrıca, böyle bir benzerlik varsayılrsa bile, bu, şeyler arasındaki ayrı tözleri (insan-olmak, at-olmak veya iki-olmak) açıklamaz. Netice itibarıyla, şeyler ve formlar arasındaki tek benzerlik özerleri bakımından olabilir.

77 Aristotle, *Metaphysics*, 991a2-3.

78 Aleksander of Aphrodisias, *On Aristotle’s Metaphysics 1*, 93,1-93,7.

79 Üçüncü adam probleminin, Aristoteles’in Akademi’deki yıllarında kategoriler kuramını geliştirmesine sebep olduğunu savunan bir çalışma için bkz. Gwilym E.L. Owen, “The Platonism of Aristotle”, *Proceedings of the British Academy* (1965).

Öyleyse FT'ye göre duyu nesnelere, formlardan aldıkları ilineksel özellikler ile bu özellikleri taşıyan (başlangıçta forma katılmış olan) çıplak bir taşıyıcı (*bare substratum*) toplamı olarak düşünülebilir. Başka bir deyişle, bu argüman ışığında FT bize taşıyıcı kuramını reddettiğine dair bir gerekçe sunamaz, aksine FT ile taşıyıcı kuramının benzer sonuçlara ulaştığı görülür. Her ikisinde de yüklemleme, birbirinden bağımsız iki ayrı varlık türü arasında meydana gelmekte ve bunun sonucu olarak, şeyler sahip oldukları özellikleri özlere bakımından taşıyamamaktadır. Öyleyse, Aristoteles'in *Kategoriler*'deki özsel yüklemleme ile kaçındığı bu ontolojik zorluk, Platon için geçerli olacaktır.

Sonuç

Bu yazıda, *Kategoriler*'de ortaya konan yüklemleme kuramı, iki temel fikir zemininde anlaşılmalı çalışılmıştır: Öncelikle var olanın farklı kategorileri çok anlamlı bir varlık anlayışına işaret eder. Aristoteles, esas olarak, var olma biçimlerini ayırır ve ilineksel yüklemleme ile (*içinde olma*) töz olmayanların var oluşunu tözlere bağımlı kılar. İkinci olarak, var olan her birey belirli bir şeydir. Tümellerin, altlarında gruplanan tikellere özsel yüklenmesi (*söylenir olma*) ve böylece tikellerin doğal türlerin aynı özden üyeleri olması nedeniyle, *Kategoriler*'e göre var olan her zaman belirli bir şey olarak vardır.

Bu ikili yapı, var olanların hem özsel hem de ilineksel özelliklerinin açıklanmasını sağlar. Gördüğümüz gibi, Aristoteles *Metafizik*'in A kitabında FT'ye, kabul ettiği bu gerçekliğin anılan özelliklerine bir açıklama getirmediği gerekçesiyle itiraz eder. İşaret ettiği problemler, bu iddiasının doğal sonuçlarıdır. Kendi külliyatı içerisinde bu açıklamanın bulunduğu yer *Kategoriler* olduğu için, anılan pasaj ve Aleksandros'un detaylı şerhi, *Kategoriler*'de bulunduğu düşünülen örtük FT eleştirisinin açık bir tatbiki olarak görülmüş ve bu okumalara bir metinsel kanıt sağlaması amacıyla sunulmuştur.

Bu pasajda ilk fark edilen şey, Aristoteles'in kendi kavram ve ilkelerini FT'ye uygulayarak Platoncuları eleştirmesidir. Platoncu formlar, Aristotelesçi tümeller olarak ve onlardan pay alanlar ise *Kategoriler*'in birincil tözleri olarak varsayılmıştır. Böylece formlardan pay alma, Aristotelesçi yüklemleme anlayışına paralel kabul edilmektedir. Bu varsayımları takiben, FT'nin her üç ögesine - formlar, şeyler ve aradaki pay alma ilişkisi - öz ve ilinek ayrımı uygulanır. Dolayısıyla, FT *Kategoriler*'deki varlığın dörtlü sınıflandırılması perspektifinden değerlendirilmiş olur.

Pasajın analiz edilen ilk bölümü, *Kategoriler*'in, FT'deki var olanın homojenliğine karşı iki tür var oluş biçimi öne sürdüğünü ve böylece şeylerin hem özlere hem de ilineklerini açıkladığını iddia eden literatürü destekler. Bunun sonucu olarak, *Kategoriler*'in bir şeyin birden çok isimle anılması problemine Platon'da bulunmayan iyi bir yanıt verdiğini söylemek mümkündür. Gerçekten, argüman, tözleri töz-olmayanlardan ayırt etmeyen FT'nin, şeylerin ilineksel özelliklerini edinmesini engellediğine bir örnek sunmaktadır.

İkinci bölüm ise, FT'nin bir formdan özü bakımından pay alma gereğinin sebeplerine değinir ve bu gereğin yerine getirilemeyeceğini savunur. Her ne kadar pasaj bu zorunluluğu FT'nin iç

dinamiklerine bağlar görünse de esasen bunun sebebi Aristoteles'in şeyler ve formlar arasındaki ilişkiyi *Kategoriler*'deki tikel-tümel arasındaki özsel yüklemleme ilişkisi olarak kabul etmesidir. FT'nin bu konuda başarısız olduğu ve dolayısıyla şeylerin özsel özelliklerini açıklayamadığı sonucuna varan argüman, *Kategoriler*'in birincil tözlerinden farklı olarak Platoncu duyu nesnelere özlerinden yoksun ve dolayısıyla olumsal varlıklar olduklarına dair literatürdeki karşılaştırmayı destekler. Bu sonuç, yine, FT'nin, *Kategoriler*'den farklı olarak, nihayetinde olumsallık problemi doğuran taşıyıcı kuramı ile ilişkilendirilmesi çıkarımı ile de aynı çizgide yer almaktadır.

Teşekkür: Yazının iddiasının asıl sahibi olan ve bu konuyu araştırmam için beni yönlendiren, uzun sürecin her aşamasında emeği bulunan hocam Doç. Dr. Refik Güremen'e içtenlikle teşekkür ederim.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Acknowledgments: I would like to sincerely thank my advisor Assoc. Prof. Dr. Refik Güremen, who came up with the central claim of the article, encouraged me to pursue it, and provided guidance and contributions at every stage of the work.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar / References

Ackrill, L. John. *Aristotle: Categories and De Interpretatione*. Oxford: Clarendon Press, 1963.

Ackrill, L. John. *Aristotle the Philosopher*. Oxford: Oxford University Press, 1981.

Alexander of Aphrodisias. *On Aristotle's Metaphysics I*. Translated With Notes by W.E. Dooley. S. J. Ithaca, New York: Cornell University Press, 1989.

Allen, E. Reginald. "Individual Properties in Aristotle's Categories". *Phronesis* 14-1 (1969): 31-39.

Anagnostopoulos, Georgios. "Aristotle's Works and the Development of His Thought". *A Companion to Aristotle*. Edited by G. Anagnostopoulos, 14-27. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009.

Annas, Julia. "Aristotle on Substance, Accident and Plato's Forms". *Phronesis*, 22-2 (1977): 146-160.

Aristotle. *Categories and De Interpretatione*. Translated With Notes and Glossary by John L. Ackrill. Oxford: Clarendon Press, 1963.

Aristoteles. *Kategoriler*. Çeviren Gurur Sev. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2019.

Aristoteles. *Kategoriler*. Çeviren Saffet Babür. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2002.

Aristoteles. *Metafizik*. Çeviren Gurur Sev. İstanbul: Pinhan Yayıncılık (4. Baskı), 2018.

Aristoteles. *Metafizik*. Çeviren Ahmet Arslan. İstanbul: Divan Kitap, 2019.

Aristotle. *Metaphysics*. Translated With Introduction and Notes by C. D. C. Reeve. Indianapolis: Hackett Publishing, 2016.

Aristoteles. *Yorum Üzerine*. Çeviren Saffet Babür. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2018.

Barnes, Jonathan. "Metaphysics". *The Cambridge Companion to Aristotle*. Edited by Jonathan Barnes, 66-108. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.

Cherniss, Harold. F. *Aristotle's Criticism of Plato and the Academy, Vol. I*. Baltimore: Johns Hopkins Press, 1944.

Code, Alan. "Aristotle: Essence and Accident". *Philosophical Grounds of Rationality: Intentions, Categories,*

- Ends*. Edited by Richard E. Grandy and Richard Warner, 411-439. Oxford: Clarendon Press, 1986.
- Cornford, Francis Macdonald. *Plato's Theory of Knowledge*. New York: Harcourt, Brace and Company, 1935.
- Duerlinger, James. "Predication and Inherence in Aristotle's 'Categories'". *Phronesis* 15-2 (January 1970): 179-203.
- Fine, Gail. *On Ideas: Aristotle's Criticism of Plato's Theory of Forms*. Oxford: Clarendon Press, 2004.
- Frede, Michael. "The Title, Unity, and Authenticity of the Aristotelian *Categories*". *Essays in Ancient Philosophy* 11-28. Oxford: Oxford University Press, 1987.
- Frede, Michael. "Categories in Aristotle". *Essays in Ancient Philosophy* 29-48. Oxford: Oxford University Press, 1987.
- Grafton-Cardwell, Patrick. "Understanding Mediated Predication in Aristotle's *Categories*". *Ancient Philosophy* 41-2 (Fall 2021): 443-462.
- Hamlyn, W. David. "Aristotle on Predication". *Phronesis* 6-2 (1961): 110-126.
- . "The Communion of Forms and the Development of Plato's Logic". *The Philosophical Quarterly* 5-21 (October 1955): 289-302.
- d'Hoine, Pieter. "Aristotle's Criticism of Non-Substance Forms and its Interpretation by the Neoplatonic Commentators". *Phronesis* 56 (2011): 262-307.
- Jaeger, Werner. *Aristotle: Fundamentals of the History of His Development*. Translated by Richard Robinson. Oxford: Clarendon Press, 1948.
- Jones, R. J. "Are the Qualities of Particular Things Universal or Particular?" *The Philosophical Review*, 58-2 (1949): 152-170.
- Loux, J. Michael. *Metaphysics: A Contemporary Introduction*. New York and London: Routledge, 2006.
- . *Primary Ousia: An Essay on Aristotle's Metaphysics Z and H*. Ithaca and London: Cornell University Press, 2008 [1991].
- Mann, Wolfgang-Rainer. *The Discovery of Things: Aristotle's Categories and Their Context*. Princeton: Princeton University Press, 2000.
- Matthews, B. Gareth. "Aristotelian Categories". *A Companion to Aristotle*. Edited by Georgios Anagnostopoulos, 144-161. Oxford: Wiley-Blackwell, 2009.
- Matthews, B. Gareth and S. Marc Cohen. "The One and the Many". *The Review of Metaphysics* 21-4 (June 1968): 630-655.
- Moravcsik, J. M. E. "Aristotle on Predication". *The Philosophical Review* 76-1 (January 1967): 80-96.
- Owen, E. L. Gwilym. "Dialectic and Eristic in the treatment of the Forms". *Aristotle on Dialectic: The Topics; Proceedings of the Third Symposium Aristotelicum*. Edited by Gwilym E.L. Owen, 103-125. Oxford: Clarendon Press, 1968.
- . "The Platonism of Aristotle". *Proceedings of the British Academy*, (1965): 125-150.
- Owens, Joseph. *The Doctrine of Being in the Aristotelian 'Metaphysics': A Study in the Greek Background of Mediaeval Thought*. Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1978.
- Plato. *Complete Works*. Edited by John M. Cooper, Associate Editor D. S. Hutchinson. Indianapolis/Cambridge: Hackett Publishing, 1997.
- Peters, E. Francis. *Antik Yunan Felsefesi Terimleri Sözlüğü*. Çeviren ve Hazırlayan Hakkı Hünler. İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2004.
- Ross, W. David. *Aristotle's Metaphysics, Vol. I*. Oxford: Clarendon Press, 1924.
- Sirkel, Riin. "The Problem of *Katholou* (Universals) in Aristotle". *Electronic Thesis and Dissertation Repository*. 62. PhD diss., The University of Western Ontario, 2010. Erişim 5.12.2022, <https://ir.lib.uwo.ca/etd/62>.
- Sharma, Ravi. "What is Aristotle's 'Third Man' Argument Against the Forms?" *Oxford Studies in Ancient Philosophy* 28 (2005): 123-160.

- Shields, Christopher. *Aristotle*. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2007.
- Studtman, Paul. "Aristotle's Early and Late Ontologies". *Philosophy Compass* 6 (7) (2011): 469-476.
- Vlastos, Gregory. *Platonic Studies*. Princeton: University Press, 1973.
- White, F.C. "Plato's Middle Dialogues and the Independence of Particulars". *The Philosophical Quarterly* 27-108 (July 1977): 193-213.

